

Gledališki list SLG Celje. Sezona 1969-70, št. 1. Prva premiera dvajsete sezone. Predstavniki: upravnik Slavko Belak.
Urednik: Janez Zmavc. Foto Viktor Berk. Naklada 1500 izvodov. Cena 1 din. Tisk »Celjski tisk« Celje.

OSREDNJA
KNJIŽNICA
CELJE

P 27950

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

Josip Jurčič

Deseti brat

Ljudske igrice

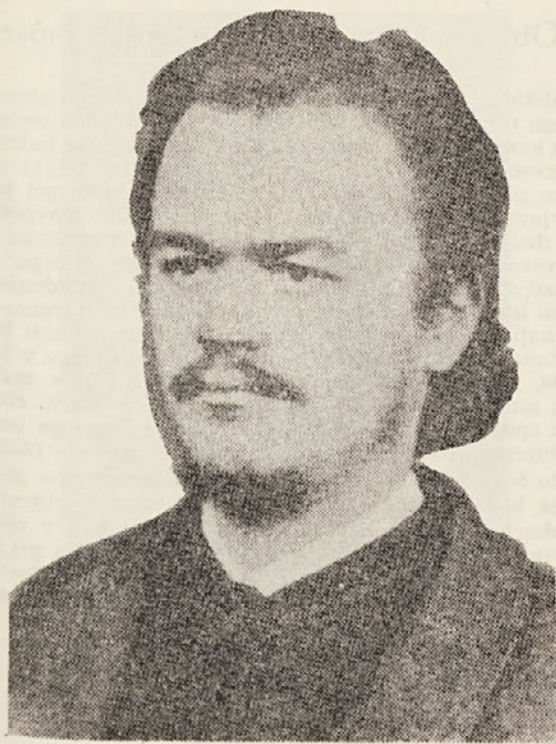
Za oder priredil Andrej Inkret

Režija: **Franci Križaj**
Scena: Avgust Lavrenčič
Kostumi: Anja Dolenčeva
Lektor: Majda Križajeva
Glasbeno vodstvo: Edo Goršič

N a s t o p a j o :

Martinek, deseti brat **Janez Bermež**
Lovro Kvas, učenik na Slemenicah **Bogomir Veras**
Manica, njegova nevesta **Minu Kjudrova**
Marijan, hudobni Lovretov
tekmeč **Branko Grubar**
Marička, Vencljeva hči, Ma-
ničina zaupnica **Marjanca Krošlova**
dr. Vencelj, živinozdravnik **Jože Pristov**
Piškav, graščak, oče desetega brata **Marjan Dolinar**
Krjavelj **Pavle Jeršin**
Dolef, pijanec **Slavko Belak**
Obrščak, krčmar **Miro Podjed**
Matevžek, kmet **Borut Alujevič**
Miha izpod Gaja, vaški oderuh **Franci Gabrovšek**
Dražarjev France, Mihov dolžnik **Štefan Volf**
Benjamin, graščak na Slemenicah **Borut Alujevič**
Sandi Krošl
Mežon, sodnik **Franci Gabrovšek**
Micka **Jana Šmidova**
1. kmet **Cveto Vernik**
2. kmet **Marko Simčič**
Trio **Edo Goršič**
Marija Goršičeva
Dušan Hercog

Vodja predstave: Stanko Jost — Šepetalka: Anica Kumerjeva
Tehnično vodstvo: Franjo Cesar — Razsvetljava: Bogo Les
Odrski mojster: Franc Klobučar — Scena, kostumi in rekvi-
ziti izdelani v delavnicah SLG Celje.

Uprizoritve »Desetega brata« v Celju:

Govekarjeva dramatisacija. Režija: Rafko Salmič, premiera
12. 1. 1902.

Govekarjeva dramatisacija. Režija: R. Salmič, premiera
3. 5. 1903.

Govekarjeva dramatisacija. Režija: R. Salmič, premiera
19. 3. 1910.

Govekarjeva dramatisacija. Režija: M. Roš, premiera 13. 4. 1926

Fišerjeva dramatisacija. Režija: M. Košič, premiera 8. 7. 1934.

Govekarjeva dramatisacija. Režija: J. Tomažič, premiera
25. 2. 1947.

Ilustracija na naslovni strani je delo Ivana Vavpotiča.

Ob temeljnem kamnu slovenske proze

Stoletnica Jurčičevega Desetega brata, prvega slovenskega romana, je potrdila, da to delo ni le eden temeljnih kamnov naše slovenske proze in s tem naše kulture, temveč še danes iskano in priljubljeno branje. O tem nam pričata tudi dve izdaji v letu 1967, prva pri Mohorjevi družbi z znanimi ilustracijami Ivana Vavpotiča in druga kot tretja knjiga reprezentativne zbirke iz slovenske kulturne zakladnice pri Založbi Obzorja. Skozi sto let, odkar je mladi in nadarjeni dvaindvajsetletni kmečki dijak, ki je pravkar stopil na univerzo na Dunaju, začel objavljati svoj izvirni roman Deseti brat v Janežičevem Cvetju iz domačih in tujih logov v letu 1866, je to delo doživljalo nove in nove izdaje, bodisi kot samostojne izdaje, bodisi kot zvezek v zbirki zbranih spisov. Tako je Fran Levec objavil Desetega brata v Jurčičevih zbranih spisih kot prvi zvezek leta 1882 in nato še v letih 1894 in 1908. Posebno pomembna je izdaja, ki jo je z ilustracijami Ivana Vavpotiča pripravila Mohorjeva družba leta 1911 v 85.000 izvodih v redni zbirki svojim udom. Naslednje leto 1912 je izšla pri isti družbi ponovna izdaja z dopolnjenimi Vavpotičevimi ilustracijami v ožji nakladi. V dvajsetih letih med obe-

Ivan Spindler v vlogi desetega brata. Sezona 1901—02.

Miloš Stibler v vlogi desetega brata. Sezona 1909—10.

ma vojnama sta izhajali dve zbirki zbranih spisov J. Jurčiča pod uredništvom Ivana Grafenauerja in Ivana Prijatelja, leta 1936 pa je Mohorjeva družba v desetem zvezku obnovljenega Cvetja iz domačih in tujih logov pripravila novo izdajo v priredbi in s komentarjem Franceta Koblarja. Po vojni je leta 1947 Slovenski knjižni zavod izdal ilustrirano izdajo z ilustracijami Maksima Gasparija in leta 1956 spet založba Kmečka knjiga z ilustracijami Gvida Birolle. Leta 1960 je izšla v zbirki Kondor pri Mladinski knjigi izdaja z izborom ilustracij Ivana Vavpotiča in komentarjem Borisa Paternuja ter doživela več ponatisov, ob stoletnici pa že omenjeni izdaji: pri Mohorjevi družbi z Vavpotičevimi ilustracijami in pri Založbi Obzorja z ilustracijami Milana Bizovičarja ter s spremno besedo Branka Berčiča. Vse te izdaje in še izdaja v zbirki slovenskih pisateljev pri Državni založbi pod uredništvom Mirka Rupla, med

njimi ilustrirane izdaje kar štirih avtorjev, pričajo dovolj zgovorno o priljubljenosti našega prvega slovenskega romana. Kako je ljudstvo osvojilo to Jurčičevo delo, potrjujejo tudi dramatizacije, ki so šle preko naših ljudskih odrov, dramatizacija Frana Govekarja 1901 in 1913, Pavla Golie 1926, Frana Delaka 1934 in sedanja Andreja Inkreta.

Dasi idealistična konstrukcija življenja v romanu, kakor ugotavlja Boris Paternu v spremni besedi v Kondorju, ne presega zahtev in kvalitet tradicionalne ljudske vzgojne povesti, odlikuje roman bogato dogajanje, ki kaže Jurčiča kot nadarjenega pripovednika in oblikovalca značajev, ki jim je dal globlje dimenzije človeške tragike. Z ljubečo roko in s čutečim srcem nam je odkril pisano množico likov, ki niso le otroci njegovega nadarjenega umetniškega duha, temveč živi ljudje, po-

Rafko Salmič v vlogi Krjavljica. Sezona 1925—26.

brani na široki cesti življenja. To velja za družbo pri Obrščaku, kjer čujemo modrost preizkušenega kmečkega človeka in kamor zahajata tudi dva modrijana, ki ju je življenje odrinilo na rob in po svoje posredno osvetlujeta prav tisto, za kar sta bila oba opeharjena. To sta zapiti študent Dolef in original Krjavelj. Prav v epizodnih vlogah in v prizorih, ko nastopajo ti posebneži in vaški proletariat, kar je Levstik v svojem pismu Jurčiču leta 1868 označil kot slabost v kompoziciji romana, saj gre na škodo glavnega votka, Kvasove sintetične zgodbe in tudi druge, analitične zgodbe Martinka Spaka, ki se z njo prepleta, pa je posebna mikavnost romana. V tej pestrosti in koloritu je tisti čar, ki je ohranil svežino Desetemu bratu do današnjih dni. Poteze glavnega junaka Lovra Kvasa nam v marsičem kažejo Jurčiča samega. Zakoreninjen v svojem kmečkem poreklu in z odprtim srcem za veliki svet upa v svojo srečo, ne more si je pa zamišljati brez povezanosti z napredkom svojega ljudstva. Pomarčna doba, ki je v Avstriji odprla široke možnosti in perspektive za nezgodovinske narode, kakršen je bil tudi slovenski, je našla v naši mladi inteligenci vnete in požrtvovalne borce, in tak je bil tudi Jurčič. Njegov Deseti brat je hkrati spomenik temu zagonu in optimizmu. Tudi v tem sta njegova lepota in mik.

Vračati se k Desetemu bratu nam danes torej ne pomeni le izraz spoštovanja do tistih temeljev, iz katerih smo izšli, niti ne samo resničnega občudovanja do mladega genialnega oblikovalca, ki ves prežet z ljubeznijo do svojega rodu tiplje k horizontom takratne omikane Evrope. Pomeni nam mnogo več, saj nam je kot eden izmed čistih studecev, h katerim se vračamo, da se pokrepčani z močjo njihove sproščene domačnosti laže orientiramo v sedanjosti, ko moramo iskati današnjemu času odgovore o smislu našega bivanja.

Anton Aškerc

„Savinja“

LESNO INDUSTRIJSKI KOMBINAT
C E L J E

NUDI VAM MEHAK IN TRD LES, PLE-
MENITE IN SLEPE FURNIRJE VSEH
VRST, KAKOR TUDI RAZNOVRSTNO
EMBALAŽO

Pojasnilo občinstvu

Namen pričujočega sestavka je pojasniti in opisati hotenje in smisel gledališke predstave, ki se vam daje s tega odra in ki ji je ime *Deseti brat*. S tem je seveda že povedano, da vam je današnja uprizoritev na voljo, da se vam popolnoma izroča in da je torej v celoti odvisno od vas, kako jo boste sprejemali in razumeli, tudi — kako si boste na primer pojasnili in opisali njen smisel in pomen. Ali iz tega ne sledi, da je pričujoči spis pravzaprav odveč? Odgovor na vprašanja o *Desetem bratu* si boste, hočeš nočeš, morali izmisliti sami. Zakaj ga torej pišem? Čemu si še posebej izmišljam svoj odgovor?

Besedilo današnje predstave je priredba *Desetega brata*, ki ga je njegov avtor Josip Jurčič prvič natisnil v letih 1866-1867 in ki živi v naši zavesti kot prvi slovenski roman. Ker je to proza, je seveda v prvi vrsti namenjena branju in ne »gledanju«, knjigi in ne gledališkemu odru. Naša uprizoritev je potemtakem *hybris*: ker je gledališče, *Deseti brat* ni več roman, ker pa je njena osnova roman, to ne more biti pravo gledališče — naša predstava je nekje v sredi med književnim in odrskim jezikom, je, kar ni, in ni, kar je. Je *igra*, ki pa jo že Jurčičevo besedilo tako rekoč samo po sebi izziva. Naš poskus dramatizacije ali *igre* s tem besedilom je v slovenski gledališki zgodovini po vrstnem redu osmi. To dejstvo razločno potrjuje, da mora biti v Jurčičevem romanu res nekaj hibridnega, obenem pa seveda posebej dokazuje tudi njegovo posebno »izzivalnost«. Brez dvoma izziva predvsem Jurčičev literarni jezik — v njem ni nikarkršne skrivnosti, ničesar, kar bi bilo potrebno šele dešifrirati; vse, kar prihaja v tem jeziku na dan, prihaja razvidno in jasno; tu je začetek tiste leposlovne prakse, ki si jemlje za temelj in izhodišče tezo Frana Levstika o literaturi kot osrednji in najbolj reprezentativni dejavnosti med Slovenci; kolikor tej tezi v celoti še ne zadošča (znana je ostra Levstikova kritika), toliko je tekst tudi odprt, toliko so zveze med njegovimi sestavinami rahle in omogočajo nove, tudi predrzne kombinacije. Eno teh možnosti izrablja naš poskus: »degradacijo« romaneskne zgodbe na preprosto odrsko intrigo, katere zaključek je jasen vnaprej in ki je brez sleherne moralistične poante — to, da Martinek Spak vulgo deseti brat na primer umre, ne pomeni nič, je le del *igre*, kakor Kvasova dijaška erotika in Krjavljeve izmišljotine o hudiču in kozi. *Igre*, kakor jo prinaša v svetlobo naš poskus, ni potrebno utemeljevati, biti hoče čista, vsa, kolikor jo je, le v

svojem igranju. V ta namen smo vanjo vključili nekaj ljudskih popevk in narodnih noš: ne, da bi s tem »ironizirali« izvirni čas Jurčičevega teksta ali njegovo »sporočilo«, ne da bi se posmehovali slovenskim folklornim izročilom — ampak zategadelj, ker se zdi, da Jurčičevo besedilo samo kliče po tem in da bi *igra* tako postala kompletnejša in bolj radikalna. Ker je *igra* torej vsa v sebi in nima nobenega višjega smotra zunaj svojega neposrednega trajanja in obsega, bo mogla doseči svojo realizacijo edinole v tem, da bo gledana ali igrana, se pravi, da občinstvo ne bo med predstavo zapuščalo svojih prostorov. To je namreč tudi edina šansa, da se vsaj do neke relativne mere prikrije hibridnost naše uprizoritve, da se izvorna dvojnost njenega jezika ne začne pojavljati med odrom in občinstvom kot motnja ali blokada. Svoj odgovor na vprašanje o *Desetem bratu*, ki se vam daje s tega odra, sem si torej izmislil zato, da ne bi iskali tistega, česar v njem ni. Zdaj pa bo najbolje, da se vrnemo nazaj k odru, k *igri*. Upati je, da je to mogoče.

Andrej Inkret

TOVARNA

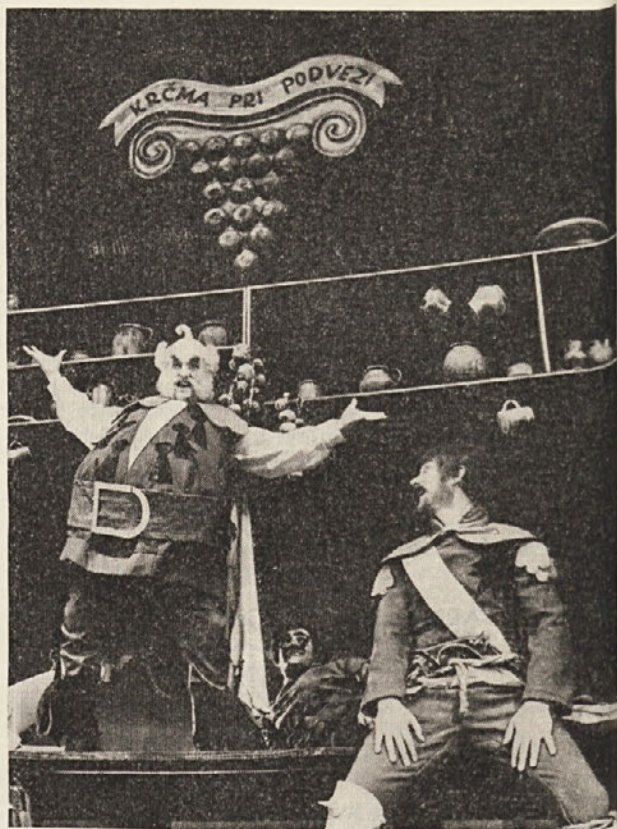

CELJE

priporoča svoje kvalitetne proizvode:

- karbon papir
- indigo papir
- pisalni trakovi
- matrice za razmnoževanje
- barve za razmnoževanje
- akvarelne šolske barvice
- tempera barve
- umetniške oljnate barve
- jasnit-diazo-amoniak papir
- mica, bele barve za belo perilo
- guminol, lepilo za gume
- srebrna bronca za peči itd.

Znamka **AERO** jamči za kvaliteto!

Shakespeare: Vesele Windsorčanke. Zadnja premiera v sezoni 1968/69. Režija: Juro Kislinger. Borut Alujevič, Miro Podjed in Marko Simčič.

LIBELA CELJE

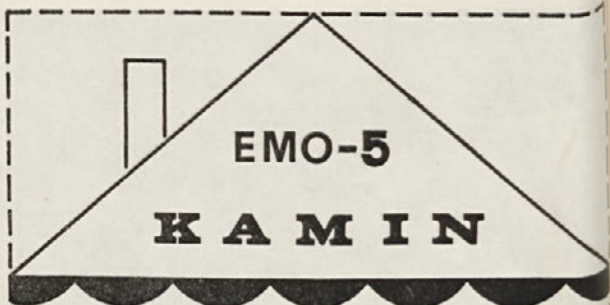
SE PRIPOROČA S SVOJIMI IZDELKI

Shakespeare: Vesele Windsorčanke. Premiera: 25. 4. 1969. Nada Božičeva, Marija Goršičeva in Pavle Jeršin.

Gozdno gospodarstvo Celje

opravlja s svojimi gozdnimi obrati vsa gojitvena in varstvena dela, pogozduje, se ukvarja z izkoriščanjem gozdov, prevaža les lastne proizvodnje, urejuje gozdove spl. ljud. premoženja in zasebni sektor lastništva.

**SVEŽA TOPLOTA BREZ
VONJA PO PREMOGU**

EMAJLIRNICA
METALNA INDUSTRIJA
ORODJARNA
CELJE

Priporoča svoje kakovostne izdelke:

- peči na olje EMO-5, EMO-6 in EMO-8
- trajnogoreče peči KAMIN EMO-5
- jeklene radiatorje
- etažne kotle za individualno gradnjo
- kotle TRIKA za centralno ogrevanje
- toplovodne kotle na tekoča goriva

Petinsedemdesetletna tradicija zagotavlja kakovost